

Orbán József Csíkszentmiklósról elszármazott szobrászmester önéletrajzi feljegyzéseiből Memoár rovatunkban már közöltünk részleteket. A visszaemlékezéseket másfél évtizeden keresztül Gyurkovics Lajos miskolci régiségkereskedő és lánya, Gyurkovics Magdolna őrizte, majd a közelmúltban néhány Orbán József-kisszoborral együtt Szépvíz községnek adományozta. A leírtak elsősorban a szobrászmester hányattatásairól, csalódottságáról, elismeréséért való küzdelmeiről szólnak. A feljegyzések első része 1925 és 1927, második része 1946 és 1955 között több részletben íródott, nem naplóként, mégis valamiféle krónikaként. Rovatszerkesztő: Daczó Katalin.

Beszélgetés az életemről...

6. rész

Makláról Egerbe

„(...) Szeretném, ha ezekből a valóságokból okulnának mindazok a nagy művészek, kik csak úgy felülről kezeltek, mint közönséges kőfaragót, csak azért, hogy ők még fényesebben ragyoghassanak, úgy gondolva, hogy nem gondolkoznak ezek és a hasonló foglalkozású emberek, mert hol vannak ők a művészethez?! Jogosan kiálllok, és igenis világgá merem kiáltani, hogy igen, van közük a művészethez! Mert a művészi tehetség Isten adománya. (...)

Azt mondják, hogy minden ember a saját szerencséjének kovácsa. Hej, ha én azt tudnám, hogy hol kell a nagy munkához hozzáfogni, akkor rögtön ott kezdeném! Azaz, hogy el is kezdtem volna, ha az elképzelt pártfogó nem utasít el. Hallgatni akartam arról, amit mégis el kell hogy mondjak. Igen, a szerencséről volt szó az előbb, és meg is akartam kísérelni, illetve feleségem járt el az ügyben. Már említettem, hogy Egerbe szeretnék települni. Elkészítettem a már említett szobrot, *Krisztus levétele a keresztről*. Kis méretű szoborcsoport, 50 cm magas, 24 széles és 20 cm vastag. Nyolc alak van rajta.

Mikor készült a szobor, elgondoltam, hogy az egri Érsek Úrhoz elviszem, bemutatom, és felajánlom ajándékkul, ezzel szemben megkérem az Érsek Urat, hogy legyen pártfogóm, és ha egy mód van, az egyház kebelében levő nagy háztömbök egyikébe szerény, egy szoba konyhás lakáshoz bérért segítsen hozzá. És a válasz? Még akkor is, ha az oroszok itt voltak, és hogy az érseki birtokokat szétoztatták is, mindannak dacára mégis más kellett volna legyen. (...) Ridegen elutasított, mondvá,

hogy képzelünk ilyent?! Tovább nem beszélek, mert a keserűség nem enged. (...)

Egerben

Az előbbi eseménytől eltekintve mégis nagy nehezen sikerült Egerbe költözni Makláról, a város tanácsa megfelelő kérvényezés után ideiglenesen a Káptalan u. 26. szám alatt levő helyiséget részemre bére adta, és én családommal elfoglaltam 1947 májusában, és azóta itt lakom. (...) Egy napon eljött hozzá-m Gergely Pál festőművész, és a munkáimat megnézte, de nem volt elragadtatva tőlük. Mégis, amikor a *Hosszú úton* című szobrot meglátta, felkiáltott, és azt mondta, hogy ez az egy munkám felér az egészszel. Biztatott, hogy ilyen irányban haladjak tovább, mert érdemes. (A *Hosszú úton* című szobor lelőhelye ismeretlen – a szerk. megjegyzése). Így született meg a *Teberhordó* és a *Toldi párbaja* című művem, és tudomást szerzett rólam több festő: név szerint Kátai Mihály, Hamza Tibor, Kastali István, Korény József és Lovasy Ákos. 1947. augusztus 9-én Miskolcon nyílt egy ipari vásár. Ott az egri, illetve a Heves megyei képzőművészek is kiállítottak, köztük én is. A munkáimról elismerően írt a Miskolci Hírlap, anyagi siker nem volt.

1948. Egerben kiállítást rendeztünk az említett festőkkel. Erkölcsi siker szép, anyagi kevés. Néhány képet vettem tőlem, az akkori polgármester, Takács László megvásárolt egy kis terrakotta szobrot a város részére 400 forintért. Címe: *Esti hangulat*. Ugyanabban az évben Képző- és Iparművészeti szabadiskolát nyitottunk Egerben, hol

Pór Bertalan Munkácsy-díjas festménye 1950-ben

a szobrászat gyakorlati részét én tanítottam elég jó eredménnyel.

1948-ban készítettem ugyancsak a város részére a mártírok emléket, egy 120x75x50 cm méretű öklöt siroki kőből. Ez utóbbi már az új lakásunkban készült, Eger, Neumayer utca 6. szám alatt.

Az egri Petőfi-szobor 2011-ben
A SZERKESZTŐ FELVÉTELE

1949-ben folytattuk a szabadiskola továbbvitelét miniszteri engedéllyel, ugyancsak jó eredménnyel, és rendeztünk kiállítást, de erkölcsi sikeren kívül más nem volt.

1950. május. Megbíztak az egri Főszékesegyház belső díszítésével. A munkát úgy a megrendelő, mint a közönség meglepedésével fejeztem be. A ciszteriek templomában egy 130 cm-es szobrot mintáztam: *Szent József a gyermekkel*. Elkészítettem az Irgalmasrend síremlékét az egri Kisboldogasszony temetőbe.

Kiállítás az Alkotmány ünnepére

1950. Az alkotmányunk egyéves évfordulójára képzőművészeti nagy kiállításra készültem az egri festőkkel. Budapestről Szegi Pál műtörténész és egy kiállításrendező jött el megnézni a készülő munkákat. Az én munkám egy dombormű, amely a TSZCS (je-

lentése: termelészövetkezeti csoport – a szerk. megjegyzése) alakuló ülését ábrázolja. A kiállításra készült festményekből és szobrokból Egerben is kiállítást rendeztünk, azzal a céllal, hogy az erre az alkalomra Budapestről kiküldött bírálóbizottság kiválaszthassa a nagy kiállításra alkalmas anyagot. A bíráló 1950. augusztus 5-én történt Egerben, az eredmény hét darab kép és egy szobor, nevezetesen az én domborművem. A kiválasztott anyag Budapestre került, részben a Szépművészeti Múzeumba, részben az akkor rohammunkával újjáépült Mücsarnokba, hol aztán egy még „nagyobb” bírálóbizottság döntött a kiállításra kerülő művek felett. A harmincöt tagból álló bizottság az előbb említett nyolc mű közül csak az én munkámat fogadta el a kiállításra. (...)

A nagy kiállítást 1950. augusztus 20-án vagy 19-én nyitotta meg Révai József népművelési miniszter nagy számú közönség előtt. Augusztus 20-án én is megtekintettem a kiállítást, és részemről úgy ítéltém, hogy a Munkácsy-díjakra más művészek is érdemesek lettek volna, mint akik azt kapták. (A díj I. fokozatát kapta: Pór Bertalan *A Termelészövetkezetek I. Kongresszusa küldötteinek fogadása a Parlamentben* című képe; II. fokozatot kapott: pl. Bán Béla *Könyi elvtárs, a Ganz Villamossági Gyár sztabanovistája* című festménye – a szerk. megjegyzése) (...)

Az egri szabadiskola növendékei közül ketten kerültek a Képzőművészeti Főiskolára mint szobrásznövendékek, név szerint Király Róbert és Szabó László. Mind a két személyt én tanítottam az egri Képző- és Iparművészeti Szabadiskolában a szobrászat alapfokú megismerésére. Király Róbert érettségizett, ellenben Szabó László kereskedősegéd. Nem akarok elfogult lenni, de sokban a segítségükre voltam szerény tehetségem szerint.

1951. Országos szoborpályázatot hirdettek, Kossuth és Hunyadi. Mindkét pályázaton részt vettem. (...)

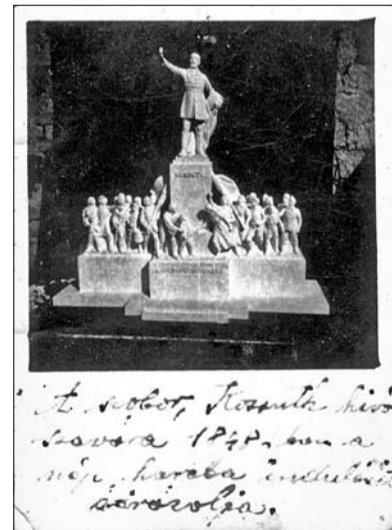
A Petőfi-szobor

1952. Eger város tanácsa megbízott a Petőfi-szobor elkészítésével. Nagy örömmel és lelkesedéssel fogtam a munkához. Elkészítettem a

szobor eredeti méretének (180 cm) a feles méretű mintáját (agyag). Budapestről zsúritagok jöttek a mintát jóváhagyni, hogy a kőfaragást meg lehessen kezdeni, Csorba Géza és Pándi Kiss János szobrászművészek. A bíráló megtörtént az egri festőművészek jelenlétével (de, hogy?). Nem tudom, azért-e, hogy az ember napról napra korosabb lesz, és azért fogja rövidebbre a szavait, vagy azért, hogy egyáltalán nem érdemes sokat beszélni az ügyről, de annyi bizonyos, hogy a bíráló Csorba Kossuth-díjas művész részéről nagyon rosszindulatú volt. Hogy miért? Itt mindjárt válasz is van a kérdésre: mert vannak emberek még a szocialista társadalom építésében is, akik, hogy nagyobb lehessenek, a másikat igyekeznek eltiporni. Igaz, hogy a szobor elkészült és a dolgozóknak tetszik és dicsérik, de – és ez nem közömbös – az alkotója súlyosan megérezte a fent elmondottak hatását.

(...) A Petőfi-szobor elkészült abban az ábrázolásban, mint mikor Egerben járt a költő 1844-ben, tehát 21 éves korában. Engem pedig szerény büszkeség tölt el, hogy megértem azt a nehéz, de kellemes időt, mikor a nagy múltú történelmi városnak és a nagy költőnek emléket készíthettem az 1953. évben.”

(BEFEJZŐ RÉSZ JÚLIUS 21-I LAPSZÁMUNKBAN)

A Kossuth-szoborpályázatra beküldött Orbán József-alkotás. „A szobor Kossuth hívó szavára 1848-ban a nép harcba indulását ábrázolja” – olvasható a szobrászmester által a csíkszentmiklósi családtagoknak elküldött felvételen. A fotó Orbán Klára tulajdona

Művészcsoport a Petőfi-szobor jóváhagyásakor, előtérben Orbán József